

ພຣະພຸທອສາສນາໃຫ້ໂຮ ?

ພຣະໂສກພຸດທາກຣຸນ

(ຮ:ແບບ ຈິຕພາໄພ)

พระพุทธศาสนาให้อะไร ?

โดย

พระโสภณกณกรณ์
(ระแบบ จิตตภาณ)

ปทุมชาติ คือ ดวงจิต

ปทุมชาตินี้หรือ คือ ดวงจิต
แทนสถิตเมตตาธรรมนำสุขสันต์
ปทุมชาติรองบาทพระจอมธรรม
นิมิตมั่นพุทธคุณจุนโลกา ฯ

“ชานี มโนรม”

คำนำ

หนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาให้อะไร?” เป็นหนังสือที่เรียบเรียงขึ้น จากคำถามของคุณพจน์ ตันทานุตร ซึ่งมีความประสงค์จะพิมพ์เผยแพร่แก่คนไทย และชาวต่างประเทศ ที่เริ่มสนใจพระพุทธศาสนา เนื้อหาของหนังสือ จึงอยู่ในขอบข่ายของคำถาม เพราะต้องการไม่ให้ขนาดเล่มโตเกินไป เพื่อคนที่เริ่มสนใจสามารถอ่านจบในเวลาไม่นานนัก สามารถมองเห็นคุณลักษณะ และผลที่ตนจะได้จากพระพุทธศาสนา พอที่จะศึกษา ค้นคว้าต่อไป และพอที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ จนได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน

ในการพิมพ์ครั้งแรก ได้พิมพ์เผยแพร่ออกไปจำนวน ๗,๐๐๐ เล่ม แบ่งเป็นภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ หลังจากนั้นปรากฏว่ามีผู้สนใจขอพิมพ์ในกรณีต่าง ๆ อีกมาก พิมพ์ภาษาเดียวบ้าง สองภาษาบ้าง ทำให้หนังสือแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ต่อมา พ.อ. (พิเศษ) สนิ อินทร์นระ เลขานุการชมรมพุทธรักษา องค์การปกป้องพระพุทธศาสนา ได้มาติดต่อขอพิมพ์เผยแพร่ แก่สาธุชนผู้สนใจ เห็นว่าเมื่อพิมพ์

แล้ว น่าจะพิมพ์จำนวนมากขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อช่วยให้มีการเผยแพร่มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ กองทุนไตรรัตน์นภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และพิทักษ์พระพุทธศาสนา ซึ่งมีอุดมการณ์เดียวกันกับชมรมพุทธรักษา จึงได้สนับสนุนในการพิมพ์เผยแพร่ ด้วยความหวังว่า ท่านที่สนใจในลัทธิธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ยังไม่พร้อมจะศึกษา ให้เกิดความรอบรู้กว้างขวาง ได้อ่านแล้ว สามารถเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น จนสามารถนำลัทธิธรรมเหล่านี้ ไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ตามสมควรแก่กรณีนั้น ๆ

งานนี้สำเร็จขึ้นมาได้ เพราะอาศัยบุคคลหลายฝ่าย อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า งานการต่าง ๆ ที่เกี่ยวแก่ส่วนรวมนั้น ถ้าคนแต่ละคน ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม พระพุทธศาสนา ประเทศชาติ มีความรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ สังคมแล้ว ช่วยเหลือตามความสามารถของตน ก็จะช่วยให้งานเพื่อส่วนรวมสำเร็จลงได้ด้วยดีตลอดไป เพราะงานใหญ่จะกลายเป็นงานเล็กได้ ถ้าแต่ละคนมีความร่วมมือกัน

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดคล
บันดาลอภิบาลรักษาให้ ทุกท่านที่มีส่วนให้หนังสือ

ก

เล่มนี้ ได้มีโอกาสพิมพ์เผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง จง
ประสบความสุขความเจริญในธรรม อันพระผู้มีพระ
ภาคเจ้า ทรงประกาศไว้ดีแล้วโดยทั่วกัน.

พระโสภณคณาภรณ์

พระโสภณคณาภรณ์

(ระแบบ จิตตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

ผู้จัดตั้งกองทุนไตรรัตนานุภาพ

๕ ธันวาคม ๒๕๒๙

บัวบูชา

บัวบูชา	พุทธธรรม	คำจุนโลก
ให้สว่างไสก	สิ้นทุกข์	สบสุขสนอง
สัญลักษณ์	คู่ไทย	คือใจปอง
เป็นบัวทอง	รองบาท	พระศาสดา ฯ

“อำไพ สัจรัตน”

สารบัญ

๑.	พระพุทธเจ้าคือใคร ?	...	...	...	...	...	...	๑
๒.	หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	...	...	...	...	...	...	๘
๓.	นักบวชครองเรือนได้หรือไม่ ?	...	...	...	...	...	...	๑๗
๔.	ศาสนิกจะต้องปฏิบัติอย่างไร ?	...	...	...	...	...	...	๑๘
๕.	พระพุทธศาสนาให้อะไร ?	...	...	...	...	...	...	๒๓
๖.	หลักการครองตน	...	...	...	...	...	...	๒๕
๗.	หลักการครองเรือน	...	...	...	...	...	...	๒๗
๘.	หลักการครองทรัพย์สิน	...	...	...	...	...	...	๒๘
๙.	หลักการรักษาศระกุลวงศ์	...	...	...	...	...	...	๓๐
๑๐.	หลักการยกย่องสรรเสริญ	...	...	...	...	...	...	๓๒
๑๑.	หลักการสร้างสุข	...	...	...	...	...	...	๓๓

ดอกบัว

(ดอกไม้ประจำชาติไทย)

ดอกบัวที่เราถือว่า
กลิ่นดีรสสวย
แมลงภู่ห่มุมมร
เกษรจรรจระจาย

บัวขบับันบัวผันบัวเฟื่อน
บัวหลวงบัวแก้วบัวขวัญ
อาณาจักรและพุทธจักร
ชาวไทยขอเทิดทูนไว้

เป็นดอกไม้ประจำชาติไทยของเรา
หอมรื่นระรวยสวยทุกคำเข้า
ก็บินว่าว่อนมาคดลงมาเคล้า
กลิ่นหอมไม่หายชื่นใจพวกเรา
มีบัวขาวเป็นเพื่อนบัวสัตตบรณ
เป็นดอกไม้สำคัญเคียงคู่ชาติไทย
ดอกบัวเป็นที่รักประทับใจ
เป็นดอกไม้ประจำชาติ เออ ๆ

“พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ”

พระพุทธศาสนาให้อะไร ?

๑. พระพุทธเจ้าคือใคร ? มีความสำคัญอย่างไร ?

คำว่า “พระพุทธเจ้า” นั้น เป็นชื่อที่เกิดขึ้นด้วย
คุณธรรมความดีของท่านผู้บำเพ็ญเพียรบารมีสืบต่อกันมาเป็นเวลา
นาน และได้ใช้ความเพียรพยายามของตนจนได้ตรัสรู้อรุณวิสัย
ทั้ง ๔ ตามความเป็นจริง ท่านผู้นั้นจึงได้เฉลิมพระนามว่า พุทธะ
หรือ อรหันตสัมมาสัมพุทธะ แปลว่า ท่านผู้ตรัสรู้
ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง ดังนั้นในหลักของพระพุทธศาสนา
แล้ว พระพุทธเจ้า ก็คือ ท่านผู้รู้ชอบด้วยตนเองแล้ว
ตรัสสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามพระองค์ด้วย เป็นตำแหน่ง
ที่ไม่ได้ผูกขาดไว้สำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ
แต่ว่าใครก็ตามที่ปฏิบัติพัฒนาตนเอง เสริมสร้างคุณธรรมขึ้นมา
โดยลำดับ จนอยู่ในจุดที่ตรัสรู้ในอรุณวิสัยทั้ง ๔ ประการได้ ท่าน
ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นพุทธะ พระพุทธเจ้าในหลักของพระพุทธ
ศาสนาจึงมีมาแล้วในอดีตกาลนานไกล และในอนาคตกาลอีก
นานไกล ก็จักมีพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น แต่ว่าพระพุทธเจ้านั้น

ต้องตรัสรู้หรือวิสัยทั้ง ๔ ประการ ดังนั้นตราบใจที่วิสัยทั้ง ๔ ประการ ยังมีการเรียนรู้ มีการเผยแผ่ มีการประพฤติปฏิบัติกันอยู่ แม้ใครจะเกิดรู้แจ้งในวิสัยทั้ง ๔ ประการขึ้น ท่านผู้นั้นก็หาได้ชื่อว่า เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธะ คือ ท่านผู้ตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วยตนเองก็หาไม่ แต่จะได้ชื่อว่า อนุพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงจำแนกแสดงท่านผู้เป็นพุทธะ คือ ผู้รู้ ออกไว้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ท่านผู้ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง แล้วสอนบุคคลอื่นให้ตรัสรู้ตามด้วย จากนั้นคำสอนของท่านประดิษฐานขึ้น ก็เป็นรูปของพระพุทธานุศาสนานามที่มีองค์ประกอบสำคัญ ๆ อยู่ ๕ ประการ

๑.๑ มีพระศาสดา คือ องค์พระพุทธรเจ้า

๑.๒ มีศาสนธรรม คือ คำสั่งสอนของพระองค์

๑.๓ มีศาสนบุคคล คือ ผู้ที่ยอมตนเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธานุศาสนา เรียกว่า เป็นนักรบ และผู้ที่นับถือพระพุทธานุศาสนาที่เป็นฆราวาสครองเรือนอยู่ ที่ท่านสรุปรวมเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

๑.๔ มีศาสนสถาน คือ วัดวาอารามต่าง ๆ เป็นที่อยู่อาศัยของพุทธศาสนิกที่เป็นนักรบ เป็นที่มาเพ็ญบุญ บำเพ็ญ

กุศลของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เป็นที่ประดิษฐานปุชนิยวัตถุ
ของพระพุทธศาสนา

๑.๕ มีศาสนพิธี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการแสดงตน
เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเข้ามา
บวชเป็นภิกษุ เป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา และพิธีกรรม
ต่าง ๆ เป็นอันมาก ซึ่งมีลักษณะโน้มน้อมจิตใจของบุคคลเข้าหา
ความสงบตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติแสดงไว้

๒. พระบิณฑกพุทธเจ้า คือ ท่านที่ตรัสรู้ดี ตรัสรู้
ชอบเฉพาะตน แต่ไม่มีความสามารถในการที่จะสั่งสอนบุคคลอื่น
ให้ตรัสรู้ตาม เป็นการรู้เฉพาะตัวของท่าน จะเกิดขึ้นในยุคในสมัย
ที่ไม่มีหลักธรรมในพุทธศาสนาแผ่แผ่กันอยู่ ท่านเหล่านั้นก็เป็น
ผู้มีบารมีคือความดีที่เก็บสะสมไว้ข้ามภพข้ามชาติมาเป็นเวลานาน
และเมื่อถึงโอกาสหนึ่ง ท่านก็ศึกษาปฏิบัติเรียนรู้ความจริงใน
ธรรมชาติ จนตรัสรู้อรวิสัย ๔ ตามความเป็นจริง แต่อาจจะเกิด
ขึ้นในยุคในสมัยนั้นหลาย ๆ องค์ก็ได้ แต่ว่าแต่ละองค์ก็เกิดขึ้นด้วย
ความนึกคิดของตัวเอง ไม่ได้มีการแนะนำสั่งสอนจากบุคคลอื่น

๓. อนุพุทธะ คือ ท่านที่เป็นพระอรหันต์ทั้งหลาย
ซึ่งได้ฟังธรรมจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็ประพฤติ
ไปตามหลักที่ทรงแสดงสั่งสอนไว้ จนได้รู้อรวิสัย ๔ ตามความ

เป็นจริง ตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า ในด้านความสำคัญ
ของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น
ประเด็นที่เราถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากก็คือ ทรงสมบูรณ์ด้วย
พระคุณ ๓ ประการ คือ

๑. **พระปัญญาคุณ** ทรงตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบ ด้วย
พระองค์เอง ทำให้พระองค์ทรงรู้แจ้งเห็นจริง ในสิ่งทั้งหลายตาม
ความเป็นจริง ความจริงเหล่านั้นเป็นอย่างไร ก็ทรงรู้ ทรงเห็น
อย่างนั้น สิ่งที่ทรงรู้ ทรงเห็น จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็น
อย่างอื่น ไม่ว่าจะยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม

๒. **ทรงมีพระบริสุทธิคุณ** คือ มีพระทัยที่บริสุทธิ์
หมดจด ปราศจากอาสวกิเลสหรือสิ่งที่ทำจิตให้เศร้าหมองด้วย
ประการทั้งปวง แม้จะมีอารมณ์ดีหรือไม่ก็ตาม ผ่านมาในชีวิต
ของพระองค์ พระทัยของพระองค์จะไม่ยินดียินร้ายในอารมณ์
เหล่านั้น คือจะไม่มีความรักความชังในคนในสัตว์ในสิ่งของ
ทั้งหลาย

๓. **พระมหากรุณาคุณ** ทรงมีพระมหากรุณาแก่
ชาวโลกอย่างแท้จริง ไม่ได้ทรงมุ่งหวังประโยชน์อะไรจากชาวโลก
แต่มุ่งที่จะให้สิ่งที่เป็ประโยชน์แก่กุลและอำนวยความสุขแก่ชาว
โลก โดยทรงมองเห็นว่า ชาวโลกแต่ละคนนั้น ตกอยู่ในทะเล

แห่งความทุกข์ เป็นภารกิจของพระองค์ที่จะต้องใช้ความเพียรพยายาม เพื่อช่วยเหลือนชาวโลกเหล่านั้น ให้หลุดพ้นออกมาจากความทุกข์

จากพระคุณทั้ง ๓ ประการของพระพุทธเจ้านี้เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพระคุณข้อที่เรียกว่า พระมหากรุณาคุณ ทรงมีความกรุณาแก่หมู่ประชา สัตว์ ทำให้พระองค์ทรงบำเพ็ญสิ่งที่เรียกว่าพุทธจริยา ๓ ประการ ตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี แห่งพระชนม์ชีพของพระองค์ และผลจากการบำเพ็ญพุทธจริยาทั้ง ๓ ประการนั้น ก็ทำให้เกิดพระพุทธศาสนาที่อำนวยประโยชน์แก่โลกมาเป็นเวลาถึง ๒,๕๐๐ กว่าปี พุทธจริยาทั้ง ๓ ประการ คือ

๑. **โลกัตถจริยา** ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก ในฐานะที่พระองค์เปรียบเหมือนพี่ชายคนโตของชาวโลก และทรงเป็นที่พึ่งของชาวโลก จึงได้เสด็จไปในคามนิคมชนบทราชธานีต่าง ๆ เป็นเวลาถึง ๔๕ ปี เพื่อเปิดเผยชี้แจงแสดงธรรมให้ชาวโลกได้รู้ว่าอะไรเป็นทางเสื่อม อะไรเป็นทางเจริญ และมีอุบายวิธีอย่างไรที่จะหลีกเลี่ยงหนทางเสื่อม มาดำเนินในทางเจริญ เป็นต้น บุคคลที่ได้ศึกษาและปฏิบัติตามธรรมะของพระองค์ ได้รับความสุขในปัจจุบันบ้าง ความสุขที่ต่อเนื่องไปจากปัจจุบันจนถึงกายภาคหน้าและชาติหน้าบ้าง ได้รับความสุขอย่างสูงสุดแก่

การบรรลุมรรค ผล นิพพาน เป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาบ้าง

๒. **ญาติัตถจริยา** ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติหรือท่านที่ดำรงอยู่ในฐานะแห่งพระญาติ ด้วยการเสด็จไปชี้แจงแนะนำให้บุคคลเหล่านั้นได้ละเว้นความชั่ว ประพฤติปฏิบัติความดีให้ได้ฟังในสิ่งที่คนเหล่านั้นไม่เคยได้ฟัง ทรงชี้แจงอธิบายให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จนถึงช่วยแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในหมู่พระญาติเหล่านั้น การทำงานในส่วนนี้ของพระองค์ ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการช่วยเหลือพระญาติวงศ์ของพระองค์ ทั้งฝ่ายพระชนกและพระชนนี ให้ได้ประพฤติปฏิบัติธรรมะในทางพระพุทธศาสนา อย่างน้อยที่สุดก็รักษาศีล ๕ ได้ ที่เรียกว่า กัลยาณบุรุษ ได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลทุกระดับเป็นอันมาก

๓. **พุทธัตถจริยา** ทรงบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะที่ทรงเป็นพระพุทธเจ้า เป็นศาสดาผู้ก่อปรด้วยความเอ็นดูกรุณาในสาวกทั้งหลาย ทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อเป็นหลักในการควบคุมความประพฤติของท่าน ที่ยอมตนเข้ามานับถือพระพุทธศาสนา ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทรงวางพระองค์เหมือนพระชนกของศาสนิกในบางโอกาส เหมือนพี่ชายในบางคราว เหมือนกัลยาณมิตรในบางเวลา และเป็นผู้ปกครองในบางสมัย

จนสามารถสร้างองค์บุคคลที่เรียกว่า พุทธบริษัท ๔ ชั้น โดยมีจุดนัดพบกันที่พระธรรมคือข้อที่ทรงแสดงไว้ และศีลหรือพระวินัยคือข้อที่ทรงบัญญัติไว้ เพื่อควบคุมความประพฤติของศาสนิกของพระองค์ดังกล่าว ดังนั้นชาวโลกผู้มีปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา จะเห็นความสำคัญของพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่โลกได้รับด้วยความกรุณาของพระองค์ ถ้าหากว่าพระองค์ตรัสรู้มาด้วยพระองค์เองแล้ว ไม่เสด็จไปแนะนำสั่งสอนชี้แจงธรรมะเหล่านั้นให้ประชาชนพลโลกได้ทราบ โลกก็จะสูญเสียโอกาสที่จะศึกษาประพฤติปฏิบัติ ได้รับความสุขความสงบอันเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติธรรมะที่ทรงแสดงไว้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างแท้จริง อย่างที่ท่านแสดงไว้ในพระบาลีว่า

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอุบัติบังเกิดขึ้นในโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่มหาชน เพื่อเป็นการอนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงชี้ทางแห่งความทุกข์ เพื่อบุคคลจะได้ขจัดทุกข์ และชี้ทางแห่งความสุข เพื่อบุคคลจะได้ดำเนินไปสู่ความสุขในฐานะนั้น ๆ และทรงชี้ทางพระนิพพาน อันเป็นการ

ดับความทุกข์ เข้าถึงความสุขอย่างแท้จริงแก่โลก ประโยชน์ที่บุคคลจะพึงได้จากพระผู้มีพระภาคเจ้า ความสำคัญของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นจึงมีเป็นอันมากปริยาย

๒. หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว มี ๔ ประเภท ดังต่อไปนี้

๑. **ปรีชญัตัพพธรรม** คือ ธรรมะที่ควรเรียนรู้ถึงความจริงของสิ่งเหล่านั้น อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกฎของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นสิ่งของ หรือแม้จะเป็นโลกก็ตาม ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นมาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ และไม่สามารถที่จะคงสภาพเดิมของตนไว้ได้ ประสบกับการแผดเผาด้วยสิ่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก มีความเร่าร้อนปรากฏเห็นได้อย่างเด่นชัด ตกอยู่ในความเกิด ความแก่ ความตาย ตลอดถึงความโศก ความร่ำไรรำพัน ความทุกข์ความเสียใจ ความคับแค้นใจ แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว คือ เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือของจิต ทำให้จิตประสบความทุกข์ด้วยประการต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ธรรมดาเมื่อกฎแห่งสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้น ยังมีอยู่ การเกิดของสิ่งเหล่านั้นก็มีอยู่เรื่อยไป พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เข้า

ใจสิ่งเหล่านี้ในแง่ที่เป็นธรรมชาติธรรมดา คือ เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา บุคคลจะได้เข้าใจถึงความจริงแล้วปรับใจให้อยู่ได้ เมื่อสิ่งเหล่านั้นต้องเปลี่ยนแปลงไป ไม่ต้องเกิดทุกข์เพราะการเปลี่ยนแปลงแปรปรวนแตกดับของสิ่งเหล่านั้น จนถึงกับปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านั้นไปได้

๒. ปหัตตัพพธรรม คือ ธรรมะที่ทรงสอนให้บรรเทา ให้ละ ให้ระงับ ให้ดับ ไปตามกำลังความสามารถของตน ได้แก่ กลุ่มของกิเลสทั้งหลาย ซึ่งเกิดมาจากอวิชชา คือ ความไม่รู้ แดกกิ่งก้านสาขาออกไปเป็น

๒.๑ โลกะ ความโลภ ได้แก่ จิตที่กำหนดหมาย สิ่งที่คุณได้ยินได้ทราบได้รู้มาว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ และใจก็จะมี ความกำหนัด ความเพติดเพติดในสิ่งเหล่านั้น ทั้งในชั้นของการนึกชอบ ขณะที่กำลังแสวงหา ในขณะที่ได้มา ในขณะที่ครอบครองสิ่งเหล่านั้น แต่ยามใดที่สิ่งเหล่านั้นแตกสลายไปหรือเสื่อมไป ก็จะมีแต่การโศกเศร้าเสียใจ เป็นการเพิ่มความทุกข์ให้เกิดขึ้นในชีวิตของคุณ

๒.๒ โทสะ คือความคิดที่เกิดขึ้นจากความไม่พอใจ ความโกรธ ความเกลียด ความอาฆาตพยาบาทเป็นต้น มุ่งที่จะ

ให้สิ่งที่ตนโกรธ ไม่พอใจ พินาศไป แต่เมื่อสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ ก็เกิดความทุกข์โศกเศร้า

๒.๓ โมหะ ความหลง ได้แก่ ความไม่รู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เช่น ไม่รู้ว่าอะไรเป็นบาป เป็นบุญ เป็นคุณ เป็นโทษ เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ จนจิตใจของบุคคลเหล่านั้นแสดงออกมาในรูปของความง่วงเหงาหาวนอน หงอยเหงา เหนื่อยหน่าย หดหู่ เกลิบเกลิ้ม อากาเร้ง มีจิตฟุ้งซ่าน ชัดส่ายไปในอารมณ์ต่าง ๆ ไม่แน่วใจในชีวิตในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง จนแสดงอาการชาเย็นในสิ่งทั้งหลาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการเพิ่มความมืดบอดในด้านเหตุผล สติปัญญาให้มากยิ่งขึ้น กิเลสเหล่านี้ บางครั้งก็แสดงตนออกมาในรูปของตัณหา ๓ ประการ คือ

๑. กามตัณหา จิตที่คั่นรันทะเยอทะยานอยาก รักใคร่พอใจ ต้องการปรารถนาสิ่งที่ตนเห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหู สูดดมด้วยจมูก ลิ้มด้วยลิ้น ถูกต้องด้วยกาย และเก็บมาเหนียวนึ้กด้วยความต้องการในสิ่งนั้น ๆ เป็นความอยากที่ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีข้อยุติ

๒. ภวตัณหา ความต้องการมี ต้องการได้ ต้องการเป็นฐานะตำแหน่งต่าง ๆ จนถึงต้องการเป็นเทวดาในสรวงสวรรค์

ต้องการไปอยู่ร่วมกัน มีอำนาจพิเศษต่าง ๆ ต้องการให้ตนมีความ
เที่ยงแท้ยั่งยืน เป็นต้น

๓. **วิกตัตถา** ความไม่ต้องการมี ไม่ต้องการเป็น
ต้องการให้สิ่งเหล่านั้นพินาศไป คับไป ซึ่งเป็นอาการของโทสะ
ด้วยความไม่ชอบสิ่งเหล่านี้ สอนให้บุคคลมองเห็นโทษ แล้วเพียร
พยายามจะละ ระวังคับไปให้ได้ อย่างน้อยที่สุด อย่าให้ตกเป็น
ทาสของอารมณ์เหล่านั้น เพราะใจของใครก็ตามที่ตกเป็นทาส
ของอารมณ์เหล่านั้น จะมีความทุกข์ความเดือดร้อนถ่ายเดียว

๓. **สัจฉิกาทัพพธรรม** ธรรมะที่ควรทำให้แจ้ง คือ
เป้าหมายที่บุคคลต้องการปรารถนาทั้งหมด ๆ ไป นั่นก็คือเรื่องของ
ความสุข ความสงบ ความเจริญก้าวหน้า แต่ความสุข เป็นต้น
ก็เป็นผล จะเกิดขึ้นได้จากการสร้างเหตุขึ้นมา ถ้าไม่อย่างนั้น
ผลคือความสุขเป็นต้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นผลเหล่านี้ เราอาจ
จะเรียกว่า ความสุขความสงบ ความสบาย ความเยือกเย็น
ความไม่มีเวร ไม่มีภัย เป็นต้น จนถึงกับดับความทุกข์ได้อย่าง
แท้จริง เข้าถึงความสุขที่สมบูรณ์ นั่นคือการเป็นพระอรหันต์บุคคล
ในพระพุทธศาสนา

๔. **ภเวตัพพธรรม** คือ ธรรมะที่บุคคลจะต้องลงมือ
ประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลขึ้นมา สรุปลงที่อริยมรรค มีองค์ ๘
ประการ คือ

๔.๑ สัมมาทิฏฐิ คือ บัญญาอันเห็นชอบในชั้นแรก เป็นความเห็นพื้นฐานธรรมดา เช่นเห็นว่า การให้ทานเป็นผลดี การบูชาผู้มีผล พืชกรรมต่าง ๆ มีผล พ่อแม่มีคุณต่อตน โลกนี้และโลกหน้าเป็นสิ่งที่มียู่ การกระทำทั้งดีทั้งชั่วของบุคคลทั้งหลายมีอยู่ และบุคคลจะต้องได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเหล่านั้น ศาสดาทั้งหลายที่รู้ความจริงแห่งโลก และสั่งสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามนั้นมีอยู่ ชีวิตประเภทที่เรียกว่าเกิดขึ้นหรือโอปปาติกะมีอยู่ เป็นต้น

นั่นก็คือ ความเห็นชอบในกฎของกรรม เห็นชอบในบัญญัติเครื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จนถึงความเห็นชอบที่เกิดขึ้นด้วยการใช้ปัญญาพิจารณา มองเห็นโลก มองเห็นชีวิต มองเห็นสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก เป็นของที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา จนปล่อยวางความยึดติดว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา เราเป็นนั่น เป็นนี้ เป็นตัว เป็นตนของเราไปได้โดยลำดับ เห็นชอบในเหตุในผล ว่านั่นเป็นเหตุแห่งความทุกข์ นั่นเป็นเหตุแห่งความสุข นั่นเป็นผลของความดี นั่นเป็นผลของความชั่ว และความเห็นชอบที่เกิดขึ้นจากการใช้ปัญญาวิเคราะห์พิจารณาไปแต่ละจุด ความสมบูรณ์ของสัมมาทิฏฐิ นั่นก็คือการรู้แจ้งเห็นจริง ในอริยสัจทั้ง ๔ ตามความเป็นจริง แล้วหลุดพ้นจากความทุกข์ เพราะดับกิเลสอันเป็นเหตุแห่งความ

ทุกข์ได้ เข้าถึงนิโรธคือการที่จิตไม่มีเครื่องเสียดแทง ทำให้เห็น
ทุกข์ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติให้สมบูรณ์ในอริยมรรค
ทั้ง ๘ ประการ สรุปแล้วก็คือ ความรู้ในอริยสัจทั้ง ๔ ที่เกิดขึ้น
จากการพยายามประพฤติปฏิบัติ จนอริยมรรคทั้ง ๘ ประการ

๔.๒ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริหรือความคิด
ในทางที่ชอบ ได้แก่เนกขัมมสังกัปปะ คือ ความคิดในการที่จะ
ถ้ายถอนกายจิตของตนออกจากอำนาจของวัตถุคามทั้งหลาย ออก
จากอำนาจของกิเลสคามทั้งหลาย จนใจไม่พัวพันหมกมุ่นวุ่นวาย
อยู่ในวัตถุคาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปพะ อภัยบาท
สังกัปปะ คือการดำริในการที่จะไม่โกรธไม่พยาบาท ไม่จองล้าง
จองผลาญใคร อหิงสาสังกัปปะ ความดำริในการไม่เบียดเบียน
ไม่ประทุษร้ายใคร มีใจประกอบด้วยกรุณาในคนในสัตว์ทั้งหลาย

๔.๓ สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ ได้แก่งดเว้น
จากการพูดเท็จ หันมาพูดคำที่เป็นคำสัตย์คำจริง ตามที่ตนได้ยิน
ได้เห็นได้ทราบได้รู้มาอย่างไรก็พูดไปอย่างนั้น งดเว้นจากการพูด
คำส่อเสียด คือ การยุยงส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก หันมาพูด
ในลักษณะเสริมสร้างสามัคคี ประสานสามัคคี และกระชับความ
สามัคคี งดเว้นจากการพูดคำหยาบ หันมาพูดถ้อยคำอันเกิดจาก
เมตตาต่อผู้ฟัง เป็นถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานฟังแล้วสบายหู

สบายใจ งดเว้นจากการพูดคำเพื่อเจ้าเหลวไหล พูดคำที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตนและแก่บุคคลอื่น

๔.๔ สัมมากัมมันตะ คือ การงานชอบ ได้แก่ งดเว้นจากการประทุษร้าย การเบียดเบียน การเข่นฆ่า ทำลายล้างชีวิตของกันและกัน ให้มาประพฤติกะทำในทางที่ก่อปรด้วยเมตตาและไมตรีแก่คนและสัตว์ทั้งหลาย งดเว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย ดำรงชีวิตด้วยสัมมาชีพ คือ เลี้ยงชีวิตด้วยความชอบธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม งดเว้นจากการประพฤติผิดในทางประเวณี คือ คบขู้ขู๋ชาย เป็นต้น มาประพฤตินสํารวมระวางในกาม เป็นชายก็ยินดีในภรรยาของตน เป็นผู้หญิงก็ภักดีในสามีของตน

๔.๕ สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ คือ ละการเลี้ยงชีวิตในทางผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม มาดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตามศีลธรรม กฎ กติกา ตามสมควรแก่ฐานะอาชีพของตน

๔.๖ สัมมาวายามะ คือ ความพยายามในทางที่ชอบ ได้แก่ พยายามระมัดระวังไม่ให้บาปที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นในจิตสันดานของตน พยายามละบาปละอกุศลที่มีอยู่แล้ว ภายในใจ ให้ผ่อนคลายเบาบางลงไปตามลำดับ พยายามเสริมสร้างกุศลคือ

ความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิด เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น และพยายามรักษา
ความดีที่มีอยู่แล้วไม่ให้เสื่อมถอยลงไป

๔.๗ สัมมาสติ คือ การตั้งสติสัมปชัญญะ ระวังรู้
ถึง กาย ถึงเวทนา คือ ความรู้สึก สุข ทุกข์ และไม่ทุกข์ ไม่สุข
เป็นจิต ซึ่งเปลี่ยนแปลงไป ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ให้รู้จิตในแต่ละ
ขณะตามความเป็นจริง และธรรมะคือสิ่งที่เป็นกุศล คือฝ่ายดี
อกุศล คือฝ่ายชั่ว และพยากฤต คือฝ่ายที่เป็นกลาง ๆ ให้รู้ให้สงบ
กับสิ่งเหล่านั้น จนเกิดปัญญาความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งเหล่านั้น
และปล่อยวางความยึดติดในสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นของเรา ว่าเป็นเรา
ว่าเป็นตัว เป็นตนของเรา ลงไปได้ และไม่ถือมันยึดมันอะไรใน
โลกเป็นเป้าหมายสูงสุด

๔.๘ สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่
การบำเพ็ญเพียรในชั้นของจิตสิกขา โดยการบำเพ็ญสมถกรรม
ฐาน พัฒนาจิตของตนไปจนเข้าสู่ความสงบโดยลำดับ จนความ
สงบนั้นมั่นคงขึ้น บรรลุรูปฌานทั้ง ๔ ประการ สามารถสงบ
นิर्वรณทั้ง ๕ ประการ ลงไปได้ คือจิตของผู้ที่เข้าถึงสัมมาสมาธินั้น
จะไม่มีนิर्वรณ คือ

กามฉันทะ คือ ความคิดเหนียวนึกไปในเรื่องที่น่าใคร่
น่าปรารถนา น่าพอใจทั้งหลาย เพราะจิตถูกพลังแห่งสมาธิ
สงบไว้

พยาบาท คือ ใจจะไม่เหนียวแน่นไปในเรื่องไม่พอใจ ไม่ยินดี ไม่ชอบใจ โกรธ อาฆาตพยาบาท เป็นต้น เพราะจิตถูกบีบอัดอันเป็นองค์ฌานหล่อเลี้ยงไว้

ถีนมิทฺฐะ คือ ใจจะไม่หดหู่ เกลือบเกล้ม งงงุน เหนื่อยหน่าย ท้อถอยแต่ประการใด เพราะอาศัยจิตที่เป็นกุศลวิตก รักษาใจไว้

อุทฺธัจจกุกฺกัจจะ คือ จิตจะไม่มี ความฟุ้งซ่านรำคาญ ชัดส่ายไปในอารมณ์ต่าง ๆ เพราะในขณะนั้นจิตกำลังเสวยสุขที่เกิดขึ้นจากสมาธิ

วิจิกิฉณา คือ จิตจะไม่มี ความเคลือบแคลงสงสัยในคุณของพระรัตนตรัย เป็นต้น เพราะในขณะนั้น จิตประกอบด้วยปัญญาในชั้นที่เรียกว่า วิจาร การไตร่ตรอง การวินิจฉัยพิจารณา ที่มีกำลังสมาธิเสริมสร้างขึ้น

คุณธรรมทั้ง ๘ ประการนี้ เรียกเต็มว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ บางครั้งก็เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือสรุปเป็นการไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้สมบูรณ์ ทำจิตให้ผ่องแผ้ว เหล่านี้ก็เป็น การสรุปคำสอนในพระพุทธศาสนา แต่ถ้าเราจะมองในแนวของการประพฤติปฏิบัติจริง ๆ แล้ว หลัก ศีล สมาธิ ปัญญา การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์

การทำจิตให้ผ่องแผ้ว หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้เอง
เป็นธรรมที่ต้องปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งเราอาจจะเปรียบว่า

ทุกข์นั้นเหมือนอาการของโรค

สมุททัยเหมือนเหตุเกิดแห่งโรค

นิโรธนั้นเหมือนการหายจากโรค

มรรคนั้นเหมือนวิธีการเยียวยารักษาโรค

แต่ว่าการตรวจโรคของหมอนั้น หมอต้องรู้อาการโรค

รู้สมุฏฐานโรค และรู้การหายจากโรค แต่ว่าการรักษานั้นก็มี

เพียงอย่างเดียวคือฉีดยา หรือให้ยาไป เพื่อไปแก้ไขสมุฏฐานโรค

เมื่อสมุฏฐานโรคหมด การหายจากโรคก็เกิด อาการของโรคก็ดับ

ซึ่งเป็นอาการต่อเนื่องกัน

๓. นักบวชในพระพุทธศาสนา มีการครองเรือนได้หรือไม่ ?

คำว่า นักบวช นั้น เป็นคำที่มีอยู่ก่อนพระพุทธศาสนา
อุบัติขึ้น แต่ศาสนาที่เกิดขึ้นในอินเดียส่วนใหญ่แล้ว นักบวช
จะไม่มี การครองเรือน นักบวชในพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าว
โดยสรุปก็มี ๕ ประเภทด้วยกัน บางครั้งบางคราว เราเรียกว่า
สหธรรมิกทั้ง ๕ เป็นผู้ที่ยอมตนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

อาจจะเป็นการบวชชั่วคราวหรือบวชตลอดไปก็ได้ สหธรรมิกทั้ง
๕ ได้แก่

ภิกษุ	คือ นักบวชผู้ชาย
ภิกษุณี	คือ นักบวชผู้หญิง
สามเณร	คือ นักบวชผู้ชายที่อายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์ ยังบวชเป็นภิกษุไม่ได้ก็บวช เป็นสามเณร
สามเณรี	คือ นักบวชที่เป็นผู้หญิง ซึ่งอายุยังไม่ ครบ ๒๐ ปีเหมือนนกน
นางสิกขมานา	คือ ผู้หญิงที่เข้ามาบวชเมื่อมีอายุ ๑๘ ปี บริบูรณ์ เตรียมตัวจะบวชเป็นภิกษุณี ในโอกาสต่อไป ใช้เวลาทดสอบตัวเอง อยู่ ๒ ปี เมื่อสามารถประพฤติปฏิบัติได้ ตามกฎกติกากำหนดไว้ เธอก็จะเป็นภิกษุณี ในโอกาสต่อไปได้

ท่านเหล่านั้นทั้งหมดครองเรือนไม่ได้ และไม่ใช้เพียงครอง
เรือนไม่ได้อย่างเดียว แม้จับต้องกายเพศตรงกันข้ามก็ไม่ได้
พูดเกี่ยวพาราศีกันก็ไม่ได้ เกี่ยวข้องกันในเรื่องเพศทุกลักษณะ
ไม่ได้ เป็นการปฏิบัติที่มุ่งให้กาย ใจ ห่างไกลจากกามคุณอย่าง

แท้จริง เป็นเป้าหมายและนักบวชที่เรียกว่าประพตฺติพรหมจรรย์ ก็คืองดเว้นจากการเกี่ยวข้องกันในทางเพศ มีในศาสนาอื่น ๆ ด้วย เช่น ศาสนายินดู ศาสนาเซน ในพระพุทธศาสนา ถ้าท่านเหล่านั้น ไปเกี่ยวข้องกับเพศตรงกันข้ามในทางเพศสัมพันธ์แล้ว ก็ถือว่าขาดจากความเป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี หรือนางสิกขมานา จะต้องให้สึกออกไปเป็นฆราวาส เมื่อเป็นฆราวาสแล้ว ก็คงเป็นชาวพุทธในฐานะของอุบาสก อุบาสิกา ได้เช่นเดิม

๔. ศาสนิกในพระพุทธศาสนา จะต้องปฏิบัติอย่างไร ?

การปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนนั้น เนื่องจากเราแบ่งพุทธศาสนิกชนออกไว้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือฝ่ายนักบวชและฝ่ายที่ครองเรือน หรือแบ่งเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งในปัจจุบันนี้ ภิกษุณีหมดไป ซึ่งก็หมายความว่า สามเณรีและนางสิกขมานาก็หมดไปด้วย พุทธบริษัทในปัจจุบันจึงมีภิกษุ สามเณร กับ อุบาสก อุบาสิกา หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติของบุคคลทั้ง ๒ ฝ่ายใหญ่ ๆ นั้น จึงแตกต่างกันไปตามสมควรแก่ฐานะ แต่เมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้วก็จะพบว่า พุทธบริษัทจะต้องปฏิบัติให้มั่นคงอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. พยายามศึกษาเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจในศาสนาธรรม คือ คำสั่งและคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า และของพระพุทธศาสนา ให้เต็มความสามารถของตน

๒. พยายามปฏิบัติให้เหมาะสมแก่เพศ แก่ฐานะของตน ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเอาไว้ เช่น ผู้ที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา จะต้องมိศรัทธา คือความเชื่อมั่นในคุณของพระพุทธเจ้า ว่าพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ดี ตรัสรู้ชอบ ด้วยตนเอง ทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้เสด็จมา เสด็จอยู่ เสด็จไปดีแล้ว เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นสาวกผู้ฝึก คนและสัตว์อย่างยอดเยี่ยม ไม่มีใครจะยิ่งไปกว่า เป็นศาสดาของ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ เป็นผู้ตื่น เป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้มิใช่คน เป็นผู้จำแนกกรรม เชื่อมมั่นในกฎของกรรม ในผลของกรรม และในการที่สัตว์เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน

เป็นผู้รักษาศีล ตามสมควรแก่ฐานะโอกาส มีศีล ๕ ประการ คือ

๑. งดเว้นจากการเบียดเบียนประทุษร้ายร่างกาย ของกันและกัน

๒. งดเว้นจากการประทุษร้ายทรัพย์สินของ บุคคลอื่น

๓. งดเว้นจากการประทุษร้ายในคู่ครองของ
บุคคลอื่น

๔. งดเว้นจากการพูดเท็จ ทำลายผลประโยชน์
ของบุคคลอื่น

๕. งดเว้นจากการดื่ม การสูบ การเสพ การ
ฉ้อโกงทำให้ผู้ดื่ม ผู้เสพ ผู้ฉ้อให้มันเมา ตั้งอยู่ใน
ความประมาท

และข้อปฏิบัติเหล่านี้ จะต้องพิสูจนได้ด้วยการไม่ถือมงคล
คืนข่าวต่าง ๆ เรื่องของขลัง เรื่องศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย แต่จะเชื่อ
กฎของกรรมอย่างมั่นคง เวลาจะกระทำสิ่งที่เป็นบุญ ก็จะทำสิ่ง
ที่เป็นบุญ ตามขอบข่ายขั้นตอนของพระพุทธศาสนา ไม่ประพฤติ
ไม่กระทำนอกคำสอนของพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นชาวพุทธฝ่าย
นักบวช ก็ต้องปฏิบัติให้ประณีตสูงขึ้น ตามสมควรแก่ฐานะของ
ท่าน

๓. ในการปฏิบัตินั้น จะต้องได้รับผลซึ่งบุคคลเหล่านั้น
จะรู้ได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นของที่วิญญูชนจะรู้ได้เฉพาะคน ซึ่ง
ก็หมายความว่า เมื่อมีการศึกษาแล้ว จะต้องเดินไปสู่การปฏิบัติ
จนได้ผลในชั้นใดชั้นหนึ่ง บุคคลจึงจะเห็นคุณค่าของพระพุทธ
ศาสนา

๔. ช่วยกันเผยแพร่ซึ่งแจ่มแจ้งแสดงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันสามารถทำได้มาก เช่น ด้วยการสนทนาปราศรัยกัน ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ด้วยการบรรยาย ปาฐกถา เทศน์ หรือว่าสั่งสอนโดยวิธีอื่น หรือด้วยการเผยแพร่โดยเอกสาร เทป วีดีโอ เป็นต้น

๕. เมื่อมีการกล่าวจ้วงจาบบิดเบือน ใส่ร้ายของผู้มุ่งทำลายพระพุทธศาสนา เป็นภารกิจหลักที่พุทธศาสนิกชนจะต้องแก้ไข คำกล่าวจ้วงจาบบิดเบือนพระพุทธศาสนาเหล่านั้น เพื่อธำรงรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ทั้งส่วนศาสนบุคคล ศาสนธรรม และศาสนสถาน ตลอดจนศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อพระพุทธศาสนาจะได้ทำงานอันเป็นประโยชน์เกื้อกูล และอำนวยความสุขให้แก่ชาวโลกต่อไปตลอดกาลนาน

การปฏิบัติทั้ง ๕ ประการ คือ

๑. ศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
๒. ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
๓. สัมผัสผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
๔. ช่วยกันเผยแพร่ซึ่งแจ่มแจ้งแสดงหลักธรรมของพระผู้มพระภาคเจ้า

๕. ช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาให้วัฒนา สถาพรสืบไป

การแก้ไขอันตรายที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาจากบุคคล
ทั้งภายในและภายนอก ด้วยการปฏิบัติเช่นนี้ ถือว่าเป็นการ
รักษาพระพุทธปณิธานของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ทรงตั้งไว้ และ
พระอรียเจ้าทั้งหลาย บุรพจารย์และบรรพชนทั้งหลาย ได้นำพา
สืบต่อพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน มาด้วยวิธีทั้ง ๕ ประการนี้
ซึ่งคนในยุคสมัยนี้จะต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน จึงจะสามารถช่วย
ให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นคงอยู่คู่โลกชั่วกาลนานได้

๕. พระพุทธศาสนาให้อะไร แก่ศาสนิกผู้ปฏิบัติตามหลัก พระพุทธศาสนา ?

ถ้าพูดถึงการจะให้อะไรนั้น เราอาจจะมองไปถึงหลักที่สวด
สรรเสริญกันว่า

๕ ช่างบรรเทาทุกข์ ๕ สุขเกษมสำนัด

๕ ช่างพระนฤพาน อันพ้นโศกวิโยคภัย

๕ เพ้ออะไร

๕ เหลือกำจัดน้ำใจหยาบ สันดานบาปแห่งชายหญิง

สัตว์โลกได้พึงพอง ละบาปบำเพ็ญบุญ หรืออาจจะมองไป
ในแนวที่เราสวดสรรเสริญพระธรรมกันว่า

ธรรมะคือคุณากร ส่วนชอบสาทร

จุดดวงประทีปชี้สว่างแห่งองค์พระศาสดาจารย์

ผลประโยชน์ที่เราจะได้ก็คือ

สองสัตว์สันดาน สว่างกระจ่างใจมล

เพราะฉะนั้น ธรรมะก็เป็นเครื่องชี้ช่องทางชีวิต เป็นการ
บอกให้ทั้ง ๒ อย่าง คือสิ่งที่ เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์
เพื่อบุคคลผู้ศึกษาเรียนรู้แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกื้อกูลแก่ตน
แก่ฐานะอาชีพ ภารกิจงานต่าง ๆ ของตนเป็นต้น และได้รับ
ผลคือความสุขในชั้นนั้น ๆ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง
ประโยชน์ที่บุคคลจะพึงได้จากพระศาสนาไว้ถึง ๓ ระดับ คือ
ระดับในชีวิตปัจจุบัน และในโอกาสต่อไป

ปัญหาที่ควรทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ สิ่งที่พระพุทธ
ศาสนาให้แก่ศาสนิกชนนั้น เป็นการให้ในขอบข่ายของพระพุทธ
ศาสนา นั่นคือการกระทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์เกื้อกูล อำนวย
ความสุขแก่มหาชน และเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก ด้วยการ
แนะนำสั่งสอน เพราะศาสนาแปลว่า “คำสั่งสอน” สิ่งที่พระ
พุทธศาสนาให้ จึงเป็นให้คำสั่งสอนอันเป็นหลักในการดำรงชีวิต

เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ความสุขแก่บุคคล ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ ตลอดถึงโลกอันเป็นส่วนรวม ซึ่งท่านสรุป รวมเป็นประโยชน์ ๓ ระดับ ที่คนผู้ต้องการประโยชน์จากพระพุทธศาสนา จะต้องศึกษาแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ ตามที่ท่าน แสดงไว้ ด้วย

“การรู้อะไรเป็นอะไรในปรากฏการณ์ของ ธรรมชาติ รุ้โทษของความชั่วทั้งหลาย แล้วพยายาม บรรเทา ระงับ ดับ ละ กำหนดเป้าหมายที่จะเดินไป ให้ถึงในขั้นใดขั้นหนึ่ง ลงมือประพฤติปฏิบัติตาม หลักการและวิธีการ เพื่อบรรลุประโยชน์นั้น ๆ ตามที่ ทรงแสดงไว้”

๖. พระพุทธศาสนา

ให้หลักในครองตนอย่างไร ?

พระพุทธศาสนาได้เน้นให้บุคคลตระหนักว่า ไม่มีอะไร ที่เราจะรักยิ่งไปกว่าตน ถ้าคนรู้ว่าตนเป็นที่รักของตนแล้ว ควร พิจารณาตนด้วยตน ตรวจสอบตนด้วยตน ตัดสินตนด้วยตน การ กระทำอะไรก็ตามที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตน ให้บุคคลรีบเร่ง กระทำสิ่งนั้น เนื่องจากการดำรงชีวิตของคนแต่ละคน เป็นการ

ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสนทางอารมณ์ สังคม ที่ตนเข้าไป
เกี่ยวข้อง หลักใจในการครองชีวิตที่สำคัญ คือ

ผู้ต้องการความเจริญในชีวิต จะต้องมีหลักยึดเหนี่ยวทางใจ
สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. สัจจะ มีความจริงใจต่อตนเอง หน้าที่การงาน บุคคล
ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา สังคม ประเทศชาติ ที่ตนเป็น
สมาชิกอยู่ โดยให้มีความสัตย์ซื่อต่อบุคคลอื่น มีความจริงใจต่อตน
เป็นพื้นฐานใจ

๒. ทมะ มีการฝึกปรืออบรมพัฒนาตนอยู่เสมอ สามารถ
หักห้ามความคิดบางประการที่หากแสดงออกไปแล้ว จะเป็นพิษ
เป็นภัยต่อตนเอง และคนอื่น

๓. ขันติ มีความอดกลั้นทนทาน ต่อความวิปริตแปร
ปรวนของธรรมชาติ ความเหนื่อยยากในการปฏิบัติภารกิจการ
งาน ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นทางกาย และความเจ็บใจ น้อยใจ
เสียใจ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ไม่หวังดี หรือหวังดีก็ตาม

๔. อากะ ความมีน้ำใจต่อคนอื่น รู้จักเสียสละแบ่งปัน
เพื่อเฉลี่ยความสุขระหว่างกันและกัน อันเป็นการสร้างความรู้สึก
เป็นมิตรต่อกันให้เกิดขึ้น

๗. พระพุทธศาสนาให้ หลักการครองเรือนไว้อย่างไร ?

เรื่องของคนทั่ว ๆ ไปคือการครองเรือน ปัญหาในชีวิตของ
คนส่วนใหญ่จึงอยู่ที่การครองเรือน พระพุทธศาสนาได้ให้หลัก
การครองเรือน โดยเริ่มต้นจากการเลือกคู่ครอง และการ
ครองคู่ การเลือกคนเป็นคู่ครองเป็นเรื่องที่ออกจะสำคัญ เพราะ
คนสองคนจะต้องอยู่ร่วมกันนาน ท่านจึงเริ่มจากการเลือกคนที่
เราพูดกันว่าทัศนะตรงกัน คือ

— ต้องเลือกคนที่มีความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นเสมอกัน
ความสำนึกในระเบียบวินัยระดับเดียวกัน หรืออย่างน้อยใกล้เคียงกัน

— สามีย่อมมีความรู้สึกต่อภรรยาเหมือนพ่อกับลูก พี่กับ
น้อง เพื่อนกับเพื่อน หรือนายกับคนใช้ ในทำนองเดียวกัน
ภรรยาจะต้องมีความรู้สึกต่อสามีเหมือนแม่กับลูก หรือพี่สาว
น้องสาว พี่ชายน้องชาย เพื่อนกับเพื่อน หรือ นายกับลูกน้อง
ซึ่งหมายความว่า จะต้องเป็นภรรยาสามีคู่ใดคู่หนึ่งใน ๕ คู่นี้

— สามีย่อมต้องยกย่องนับถือสถานะของภรรยา ไม่ดูหมิ่น
ภรรยาของตน ไม่มีหญิงอื่นมาเกี่ยวข้องกับตนในฐานะชู้สาว
มอบหมายฐานะแม่บ้านให้ภรรยา ให้เครื่องประดับของขวัญ
ของฝากตามสมควรแก่กรณี

— ภรรยาจะต้องมีคุณธรรมของภรรยา คือ จัดการงานอันเป็นหน้าที่ของตนดี มีน้ำใจต่อคนใกล้เคียงของสามี ไม่นอกใจสามีตน รักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหาได้มาให้ดี เป็นสตรีขยันในกิจการงานน้อยใหญ่ อันอยู่ในความรับผิดชอบของตน

— เมื่อทั้งคู่มิบุตรธิดาก็ต้องทำหน้าที่ของมารดาบิดาที่ติดด้วย “การสั่งสอนแนะนำลูกไม่ให้ทำความชั่ว ให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นกุลบุตร กุลธิดาที่ดีของตระกูล เป็นศิษย์ที่ดีของครู เป็นประชากรที่ดีของประเทศ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรธิดาได้รับการศึกษา ตบแต่งให้มีครอบครัวในวัยที่สมควร มอบทรัพย์สมบัติให้ในยามที่เหมาะสม”

๘. พระพุทธศาสนาให้หลัก การครองทรัพย์สินไว้อย่างไร ?

การปกครองทรัพย์สินนั้น เนื่องจากทรัพย์สินเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเพียรพยายามของคน พระพุทธศาสนาได้แสดงถึงเป้าหมายในการมีทรัพย์สินของคนไว้ว่า เพื่อให้เกิดความสุข ๔ อย่าง คือ

— ความสุขที่เกิดขึ้นจากการมีทรัพย์ ทั้งเคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้

— ความสุขที่เกิดขึ้นจากการสามารถซื้อหา จับจ่ายทรัพย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนในกรณีต่าง ๆ

— ความสุขที่เกิดขึ้นจากการที่ตนอยู่ในฐานะที่ไม่เป็นหนี้ เป็นสินใคร เพราะพระพุทธศาสนาแสดงไว้ว่า การเป็นหนี้ คนอื่นเป็นทุกข์ในโลก

— ความสุขที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่ปราศจากโทษ คือ การประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้น จะต้องไม่ผิด กฎหมาย ผิดศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม

การที่ทรัพย์สินจะเกิดขึ้นได้ในกรณีนี้ จำต้องอาศัยหลัก การดำรงชีวิต ๔ ประการ คือ

— มีความหมั่นขยันในกิจการงาน อันเป็นภาระหน้าที่ ของตน ไม่เป็นคนเกียจคร้าน เบื่อหน่าย ท้อถอยในการทำงาน

— สมบูรณ์ด้วยความฉลาดในการรักษาทรัพย์ ที่ตนหามา ได้ด้วยความเพียรพยายามไม่ให้สิ้นเปลืองไปในเรื่องที่ไม่สมควร

— ร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์ กับคนดีที่เป็นกัลยาณมิตรที่มีจิตคิดอุปการะ สามารถร่วมสุขร่วม ทุกข์กันได้ บอกกล่าวชี้แจงแนะนำกันในเรื่องที่เป็นประโยชน์ มีความรักใคร่สนิทสนมอย่างจริงใจกับคน

— เลี้ยงชีวิตตนเอง มารดาบิดา บุตรภรรยา บริวาร เพื่อนฝูงให้เป็นสุขตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ของตน สามารถใช้ทรัพย์สินเหล่านั้นขจัดอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ตน ครอบครัว ได้ด้วยการใช้จ่ายที่ไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และไม่ผิดเคืองจนเกินไป

๙. พระพุทธศาสนาให้หลักใน การรักษาตระกูลวงศ์ไว้อย่างไร ?

พระพุทธศาสนาได้ให้หลักในการรักษา สืบต่อตระกูลวงศ์ ได้ดำรงคงอยู่สืบทอดกันไปได้นาน โดยสรุปว่า คนภายในตระกูลนั้น ๆ จะต้อง

— ของใดที่ชำรุด เสียหาย หรือหายไป สามารถซ่อมบำรุงรักษา แสวงหามาได้

— ของเก่าที่อาจซ่อมแซม แปรสภาพให้เกิดประโยชน์ได้ ก็พร้อมที่จะจัดจะทำสิ่งนั้น

— การบริโภค ใช้สอย จับจ่ายทรัพย์สมบัติอย่างรู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอใจ พอดี พอควร พอประมาณในการใช้สอยทรัพย์สมบัติ

— บุคคลภายในตระกูลนั้น จะต้องเป็นคนมีศีลมีกัลยาณธรรม อันเป็นต้นนำความเจริญมาสู่ตนเอง ครอบครัว ตระกูลวงศ์อย่างสำคัญ

ยศ เป็นสิ่งที่คนแต่ละคนปรารถนา พระพุทธศาสนา แสดงหลักการเสริมสร้างยศไว้อย่างไร ?

— ยศ ทางพระพุทธศาสนาแสดงว่า เป็นโลกธรรม ประการหนึ่ง ซึ่งชาวโลกจำเป็นต้องมี ซึ่งพระพุทธศาสนาได้ จำแนกยศออกไปเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. เกียรติยศ ความเจริญ ยิ่งใหญ่ด้านคุณธรรมความดี ที่สร้างเกียรติประวัติอันดีงามให้แก่บุคคลนั้น ๆ

๒. อีสริยยศ คือ ความเป็นใหญ่ที่ได้การแต่งตั้งยกย่อง ในฐานันดรศักดิ์ต่าง ๆ มีอำนาจในการบังคับบัญชา ควบคุมสั่ง การ ตามขอบข่ายอำนาจของตนได้

๓. บริวารยศ คือ การมีผู้ได้บังคับบัญชา บริวาร ให้ ความเคารพ นับถือ ห้อมล้อม ยอมรับความเป็นใหญ่ พร้อมทั้งจะรับคำสั่งไปปฏิบัติ ให้เป็นไปตามที่ตนต้องการได้

แม้จะมียศถึง ๓ อย่าง แต่ พระพุทธศาสนายกย่อง เกียรติยศ เพราะเกียรติยศเป็นผลโดยตรงมาจากความดีเกียรติ คุณของบุคคลเหล่านั้น ทั้งเป็นปัจจัยสำคัญให้คนเหล่านั้นใช้อีสริยยศของตนและบริวารยศของตน ให้เกิดประโยชน์แก่เดียว พระพุทธศาสนาไม่ยกย่องคนพาลให้บริหารหมู่คณะ เพราะคน พาลบริหารหมู่คณะเมื่อใด ความวิบัติเดือดร้อนย่อมเกิดขึ้น

เมื่อนั้น ท่านแสดงทางเกิดแห่งเกียรติยศไว้ว่า ให้บุคคลประกอบ
ด้วยคุณธรรม คือ

“มีความหมั่นขยันในภารกิจการทำงาน มีสติในการทำ
งานทุกชนิด การงานที่ตนทำและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ
ต้องเป็นการทำงานที่สะอาด บุคคลจะต้องใคร่ครวญเสียก่อนทุก
ขั้นตอนแห่งการทำหน้าที่การงาน ให้มีความสำรวมระวังในการ
ทำการงานทุกอย่าง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยธรรม ที่สำคัญคือต้อง
เป็นคนไม่ประมาทในที่ทั้งปวง”

เมื่อทำได้เช่นนี้ยศของคนเหล่านั้นย่อมเจริญ และมีความ
มั่นคง สามารถสร้างเกียรติประวัติอันดีงามให้เกิดขึ้นแก่ตน
ตระกูลวงศ์ สังคม ประเทศชาติที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้ในกาล
ทั้งปวง

๑๑. พระพุทธศาสนา ได้ให้หลัก ในการสร้าง การยกย่อง สรรเสริญไว้อย่างไร ?

— คนในโลกนั้นมีสูตรที่ออกจะตายตัวคือ “คนที่ไม่
ถูกนินทานั้นไม่มีในโลกนี้” การได้รับยกย่องสรรเสริญ
เป็นสิ่งที่คนทุกคนต้องการ แต่การได้รับคำยกย่อง สรรเสริญก็

เป็นผลที่เกิดมาจากเหตุ และเหตุ^๕นั้นเกิดขึ้นจากการทำของคน
ที่ได้รับค้ำยกย่องสรรเสริญ^๕นั่นเอง เหตุแห่งความยกย่อง สรร-
เสริญมีมาก แต่เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว พระพุทธศาสนาแสดง
หลักสรุปไว้ที่สุจริต ที่บุคคลแสดงออกได้ทางกาย วาจา ใจ
ความสุจริตที่บุคคลแสดงออกได้ทาง ๓ ทางนี้เอง เป็นเหตุแห่ง
ค้ำยกย่องสรรเสริญของคนในโลกนี้ การกระทำอย่างไรเรียกว่า
สุจริต

“การกระทำ การพูด ความคิดอะไรก็ตาม ที่เป็นไปเพื่อ
ประโยชน์^๕แก่กุลแก่ตนเอง แก่บุคคลอื่น อำนวยความสุขให้แก่
บุคคลทั้งสองฝ่าย การกระทำ คำพูด ความคิดเหล่านั้นจัดเป็น
สุจริต”

ซึ่งเป็นกิจที่คนผู้ต้องการค้ำยกย่อง สรรเสริญพึง
กระทำ

๑๑. พระพุทธศาสนา ได้แสดง หลักการสร้างสุขไว้อย่างไร ?

— ความสุข เป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำรงชีวิต
พระพุทธศาสนาได้แสดงความสุขได้ทุกระดับ จนถึงความสุขที่
เป็นบรมสุข คือ มรรค ผล นิพพาน แต่โดยปกติธรรมดา

แล้ว ความสุขชั้นสูงสุดนั้นมีคนสัมผัสได้น้อย พระพุทธศาสนา จึงได้แสดงเหตุแห่งความสุขไว้ในระดับต่าง ๆ เพื่อให้คนแต่ละคน ได้หลักในการปฏิบัติตน เพื่อสัมผัสผลคือความสุขตามสมควรแก่ฐานะ เนื่องจากโลกนี้มีความทุกข์สารพัด การจะสร้างความสุขให้เกิดขึ้น จึงมีนัยเป็นอันมาก เพื่อให้คนสามารถจัดการความทุกข์ได้จริง ๆ บังคับให้เกิดความสุขที่พระพุทธศาสนาแสดงไว้ เช่น

— การเลือกสถานที่อยู่ เพื่อดำรงชีวิตให้ประสบความสุข ท่านสอนให้เริ่มที่สถานที่ที่เรียกว่า ปฏิรูปเทศ คือ ท้องถิ่น สถานที่อันมีลักษณะเกื้อกูลต่อการสร้างความสุขในชั้นต่าง ๆ

— ให้บุคคลพยายามฝึกปรือ พัฒนาตนเองด้วยการสร้างความสำนึกรับผิดชอบต่อดนด้วยพื้นฐานความรักตน ถนอมตน ด้วยการพยายามพึ่งตนเอง มีการเตือนตนด้วยตน พิจารณาตนด้วยตน และตัดสินความผิดความถูกของตน หลังจากได้พิจารณาอย่างมีเหตุมีผลแล้ว

— การคบหาสมาคมกับคนอื่น ให้เลือกคบหากับคนที่เป็นคนดี ให้ละเว้นการคบหาสมาคมกับคนพาล โดยไม่ร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับคนพาล

— คบหาสมาคมกับคนดีที่เรียกว่า บัณฑิต นักปราชญ์ สัตบุรุษ โดยการเข้าไปหา เข้าไปนั่งใกล้ ฟังคำสอน ปฏิบัติตาม

คำสอน ร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์กับ
ท่าน

— เนื่องจากความสุขเป็นผลดังกล่าว พระพุทธศาสนาได้
แสดงหลักกว้าง ๆ ไว้ว่า ถ้าสามารถละเหตุแห่งความทุกข์ได้ จะ
ประสบความสุขในที่ทั้งปวง การแสวงหาความสุขในลักษณะนี้
เป็นการมองเหตุว่า การกระทำเหล่านั้นจะเกิดผลอย่างไร ถ้าเกิด
ผลเป็นความสุข ก็ให้ประกอบกระทำสิ่งนั้น แล้วความสุขก็จะ
เกิดขึ้น

— การเบียดเบียนกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความ
ทุกข์ในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นการเบียดเบียนตนเอง หรือเบียดเบียน
คนอื่นก็ตาม ดังนั้นการไม่เบียดเบียนกัน คือการสำรวมระวัง
เวลาเกี่ยวข้องกับคน สัตว์ อย่าประทุษร้ายร่างกาย ทรัพย์สิน
คู่อรองผลประโยชน์กัน ความสุขในโลกก็จะเกิดขึ้น ความสุข
ในขั้นนี้ พระพุทธศาสนาเน้นไปที่ให้คนพยายามรักษาศีล ๕
ประการ ซึ่งถ้าคนรักษาศีล ๕ ได้มากขึ้น อาชญากรรมทาง
ร่างกายทรัพย์สิน คู่อรอง การทำลายล้างผลประโยชน์กันด้วย
วาจา เอกสาร ตลอดจนการสร้างความแตกแยกในหมู่คณะ และ
อาชญากรรมที่เกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษจะยุติ ความสุขก็จะเกิด
ขึ้นในโลก เพราะความเดือดร้อนในโลก ส่วนใหญ่แล้วเกิดจาก
อาชญากรรมใน ๕ เรื่องดังกล่าว

— การครองชีพท่านสอนให้พยายามเลี่ยงการเป็นหนี้สิน
 คนอื่น เพราะการเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลกอย่างหนึ่ง การไม่เป็น
 หนี้สินใครจึงเป็นความสุขในโลกอย่างหนึ่ง

— ในกรณีของโลกการบังเกิดของพระพุทธเจ้า นำความสุข
 มาสู่โลก การพึงธรรมนำความสุขมาให้ ความพร้อมเพรียงของ
 หมู่คณะให้เกิดสุข ความเพียรของผู้ที่พร้อมเพรียงกัน ให้เกิดสุข

ท่านได้แสดงความสุขเช่นนี้ขึ้นไปโดยลำดับ จนถึงความ
 สุขขั้นสูงสุดนั้น คือ ถ้าสามารถสงบระงับความยึดมั่นถือมั่นใน
 สังขารทั้งหลายได้ก็จะได้รับความสุข ความสุขยิ่งกว่าความ
 สงบไม่มี จนถึงพระนิพพาน คือการที่บุคคลสามารถ
 คับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ได้ เป็นบรมสุข

ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจไว้คือ พระพุทธศาสนา
 เป็นหลักของเหตุผล หรืออาจจะพูดได้ว่า เป็น กรรมวาที
 คือกล่าวความมีอยู่ของกรรมและผลของกรรม ความสุขเป็นผล
 ของกรรม ดังนั้น เจตนาที่บุคคลได้กระทำลงไป เพื่อให้เกิดความ
 สุขแก่ตนและคนอื่น จึงเป็นกรรม คือการกระทำ กรรมกับผล
 แห่งกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตลอดไป ในแง่ของการ
 ปฏิบัติแล้ว พระพุทธศาสนาแสดงเหตุแห่งความเสื่อม กับเหตุ
 แห่งความเจริญไว้ โดยให้บุคคลได้ตระหนักถึงผลดีของความ

เจริญ และผลเสียของความเสื่อม แต่ทั้งความเสื่อมและความ
เจริญล้วนเป็นผลที่จะเกิดขึ้นแก่ใครก็ตาม ย่อมเกิดขึ้นจากเหตุที่
บุคคลเหล่านั้นประกอบกระทำลงไป ข้อที่จะต้องประพฤติกกระทำ
ก็คือ กุศลกรรม กับอกุศลกรรมนั่นเอง แต่ข้อที่พระพุทธศาสนา
สอนให้กระทำคือ ฝ่ายที่เป็นกุศลกรรม เพราะเมื่อบุคคลทำกุศล
กรรมแล้ว กุศลกรรมนั้นจะทำหน้าที่ในคราวเดียวกันหลาย
ประการ เช่น

๑. ทำหน้าที่สลาย บรรเทา ทำลาย อกุศลที่
ตรงกันข้ามกับตน เช่นความเพียรทำลายความเกียจคร้าน
ความเมตตาทำลายความโกรธ ความอดทนทำลายความผลุนผลัน
 เป็นต้น ทำนองเดียวกัน เมื่อแสงสว่างเกิดขึ้น ย่อมทำหน้าที่
ขจัดความมืดฉะนั้น

๒. พัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ให้สูงขึ้นโดยลำดับ
ทำให้ชีวิตของเขามีคุณค่าต่อตนเอง สังคมประเทศชาติตลอดถึง
โลกมากยิ่งขึ้น พึงเห็นตัวอย่างคนดีที่มีการสร้างอนุสาวรีย์ไว้
สักการบูชาของคนทั้งหลาย เพราะท่านเหล่านั้นได้แสดงความดี
ออกมาเป็นประโยชน์ เกื้อกูล อำนวยความสุขให้แก่สังคม จน
สังคมมีความสำนึกถึงความดี สร้างอนุสาวรีย์ไว้เพื่อเคารพ
สักการะ และเตือนใจตนเอง คนอื่นให้ประพฤติกปฏิบัติตาม

๓. คนก็จะทำหน้าที่รักษา พัฒนา ทรัพย์ากร
 ธรรมชาติ ซึ่งในแง่ของธรรมะท่านถือว่าเป็นธรรมที่เป็นกลาง
 คือไม่ดีไม่ชั่วด้วยตัวเอง แต่สิ่งเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ หรือ
 ไม่เป็นประโยชน์ ย่อมขึ้นอยู่กับคนที่ไปเกี่ยวข้อง ใช้สิ่งเหล่านั้น
 เป็นประการสำคัญ

แต่เพราะการสร้างเหตุแห่งความสุข ความเจริญของคน
 เป็นเรื่องที่ทำได้ยากสำหรับคนที่ไม่พร้อมจะทำความดี พระพุทธ
 ศาสนาจึงได้แสดงเป็นขั้นตอน เพื่อให้บุคคลพยายามก้าวไปอย่าง
 ช้า ๆ แต่มั่นคง โดยมีจุดเริ่มต้นให้ถูกทางเสียก่อน จากนั้นให้
 ค่อย ๆ พยายามไปตามความสามารถ ซึ่งหลักการในการสร้างสิ่ง
 ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล อำนวยความสุขให้แก่คนแต่ละคน จน
 ถึงสังคมประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม เราสามารถศึกษา และ
 ปฏิบัติตามพระสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แม้เพียงสูตรเดียว
 ก็อาจช่วยให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตของตนไปสู่เป้าหมายของชีวิตระดับ
 สูงสุดได้ พระสูตรเหล่านั้นเช่น “มงคลสูตร” ที่พระพุทธเจ้า
 ทรงแสดงในลักษณะของบันไดแห่งชีวิต ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต
 ของบุคคลขึ้นไปโดยลำดับ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนสำคัญ ๆ ดัง
 ต่อไปนี้ คือ

หลักการพัฒนาบุคคลแต่ละคน

๑. จะต้องไม่คบหาสมาคมกับคนพาล โดยการไม่ร่วมความคิด กิจกรรม ผลประโยชน์ พฤติกรรมทางกาย วาจา ใจกับคนพาล ในขณะที่เดียวกันท่านให้ร่วมหลักความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมพฤติกรรม และผลประโยชน์กับท่านที่เป็นบัณฑิต ซึ่งเป็นคนประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ให้ยกย่องบูชาท่านที่ทรงคุณธรรมเหมาะสมแก่การสักการะบูชา จากบุคคลธรรมดาสามัญ จนถึงศาสดา ศาสนา

๒. ให้เลือกสถานที่อยู่ ซึ่งเหมาะสมแก่การงานอาชีพของตน ที่สามารถเกื้อกูลต่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้ง่ายขึ้น แม้ว่าสถานที่เกิดมาคนไม่อาจเลือกได้ แต่เมื่อเจริญเติบโตขึ้น ก็ต้องพยายามเลือกอยู่ในสถานที่ซึ่งทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ปฏิรูปเทศ คือประเทศที่เหมาะสม ต่อการสร้าง ความเจริญก้าวหน้าให้แก่คนตามสมควรแก่ฐานะของแต่ละคน ประการสำคัญสถานที่นั้นจะต้องมีพระรัตนตรัยปรากฏอยู่ด้วย เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตที่สามารถพัฒนาตนเองได้ตามต้องการ แต่การที่คนจะได้อยู่ในสถานที่อันเป็นปฏิรูปเทศเช่นนั้น จำต้องมีพื้นฐานของบุญบารมี ที่ได้สร้างสมอบรมมาในกาลก่อน และจะต้องตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ ไม่ทำตนเองและบุคคลอื่นให้เดือดร้อน แต่จะเป็นเช่นนั้นจำต้อง

๓. มีการศึกษาสลับซับซ้อนมาก คือมีการศึกษาดี มีความฉลาดชำนาญในศิลปะอันเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง ยามเจรจากับคนอื่นจะพูดเฉพาะแต่ความจริงที่เป็นสุจริต คือเป็นคำสัตย์จริง เสริมสร้างสามัคคี มีความไพเราะอ่อนหวาน และคำที่มีสาระประโยชน์

หลักการพัฒนาครอบครัว

เมื่อคนได้พัฒนาตนเองมาโดยลำดับแล้ว จากนั้นเขาต้องมีครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ ในครอบครัวมีมารดา บิดา ภรรยา บุตร ธิดา ที่ต้องรับผิดชอบ พระพุทธศาสนาได้เน้นหลักสรุปไว้ว่า ให้อุปฐากบำรุงมารดาบิดาในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้ชีวิต ต้องดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตรภรรยา เมื่อมีภาระต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูคนมากเช่นนี้ ทรงสอนให้ขยันทำการงาน อย่าปล่อยให้การงานที่ทำค้างค้างอาบูกุล เพื่อไม่ให้มีปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว สามารถครองเรือนครองสุขได้

หลักการพัฒนาพฤติกรรม

คนเรานั้นเมื่อมาถึงขั้นนี้แล้ว จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับคนมากขึ้น มีอารมณ์การงาน เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านเข้ามาในชีวิตมากขึ้น สิ่งเหล่านี้มีทั้งทางบวกและลบ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปใน

ทางบวก อันเป็นการเสริมคุณค่าของชีวิตนี้ ซึ่งจะยังผลให้เกิดพัฒนาการในด้านพฤติกรรม ที่จะอำนวยประโยชน์กว้างไกลออกไป ตามความเปลี่ยนแปลงของตนเองและสังคม ในขั้นนี้พระพุทธรเจ้าทรงแสดงหลักที่ถือว่าเป็นอุดมมงคลของชีวิตคนให้สูงขึ้น ด้วยคุณธรรม โดยทรงสอนให้

บุคคลบริจา กทาน เพื่อเป็นการสงเคราะห์คนอื่นและเพื่อเป็นการบูชาคุณความดีของเขา พยายามสงเคราะห์อนุเคราะห์ญาติมิตรของตนตามความสามารถ การงานที่ต้องจัดตั้งทำนั้นจะต้องไม่ผิดกฎหมาย ศีลธรรม พยายามงดเว้นการกระทำที่เป็นบาป อันนำความทุกข์มาให้ทั้งในบัจจุบันและภายหน้า งดเว้นจากการดื่มสิ่งเสพติดมีสุราเมรัยเป็นต้น ดำรงตนอยู่ด้วยความไม่ประมาทในวัย ในชีวิต ในความไม่มีโรค และไม่ประมาทในการละความชั่วประพฤติกความดีทั้งกาย วาจา ใจ

รู้จักเคารพหน้าถือคนอื่น ที่ควรแก่การให้ความเคารพหน้าถือ เป็นคนมีอัธยาศัยอ่อนโยนอ่อนน้อมต่อคนอื่น พยายามควบคุมจิตใจของตนให้มีความยินดีในสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนได้มา ตามกำลังของตน และตามความเหมาะสมความควร เป็นคนมีความกตัญญูกตเวทิต่อท่านผู้มีคุณต่อตน ปลุกฝังความพอใจในการพึงธรรมตามกาลเวลาอันเหมาะสม

มีกวางอคคทน อคคถัน อคคอมในการดำรงชีวิต
เมื่อเกี่ยวข้องกับกับท่านผู้ใหญ่กว่าตน ต้องทำตนเป็นคนว่าง่าย
สอนง่ายไม่ถือดี ได้พบเห็นท่านผู้มีกาย วาจา ใจสงบที่เรียกว่า
สมณะ เข้าหาท่าน สนทนาสอบถามธรรมกับท่าน ตามสมควร
แก่กาล

หลังจากได้ฟังธรรม สนทนาธรรมกับท่านผู้เป็นสมณะแล้ว
ให้ใช้ความเพียรพยายามในการละบาป บำเพ็ญบุญ มุ่งสู่
พระนิพพาน

หลังจากได้พัฒนาชีวิตมาโดยลำดับแล้ว ผู้ปรารถนาผลสูง
สุดทางพระพุทธศาสนา คือการทำจิตของตนให้หลุดพ้นจาก
อำนาจของความทุกข์อย่างแท้จริง จะต้องปฏิบัติตนเพื่อก้าวไปสู่
เป้าหมายสูงสุด คือ พระนิพพานอันเป็นการดับเพลิงกิเลส
และเพลิงทุกข์ได้อย่างแท้จริงด้วย

“การปลุกฝังความพอใจ ใช้ความพยายาม มีความเพียร
อย่างต่อเนื่องในการละความชั่วบำเพ็ญความดี ด้วยการประ
พฤติพรหมจรรย์คือชีวิตที่ประเสริฐ จนเห็นแจ้งในอริยสัจทั้ง ๔
ประการ ตามความเป็นจริง อันเป็นความเห็นด้วยญาณ ที่เกิด
หลุดขึ้นภายในจิต ญาณจะทำหน้าที่ขจัดกิเลสออกไป เหมือน
พระอาทิตย์อุทัยขึ้นมา แล้วขจัดความมืดให้หมดไป ฉะนั้น”

หลังจากได้บรรลุมรรคผลแล้ว ท่านได้ชื่อว่าเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งท่านแบ่งออกเป็น ๔ ระดับ เมื่อบรรลุถึงระดับสูงสุด คือเป็นพระอรหันต์แล้ว จิตของท่านประกอบด้วยปัญญา ความบริสุทธิ์ ความกรุณาอย่างสมบูรณ์ แม้จะดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ ในโลก แต่สภาพจิตของท่านที่เป็นพระอรหันต์นั้น แม้จะประสบกับโลกธรรมคือ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา ทุกข์ สุข ก็จะไม่หวั่นไหวไปด้วยความยินดีในส่วนที่น่าพอใจ และยินร้ายในส่วนที่ไม่น่าพอใจ ไม่เศร้าโศกในเรื่องที่ชาวโลกเขาเศร้าโศกกัน เพราะจิตของท่านเป็นจิตที่บริสุทธิ์ ปราศจากธุลี คือกิเลสดังกล่าว จึงเป็นจิตที่เกษมสูงสุดอย่างแท้จริง ท่านจึงชื่อว่าเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา

แต่ในแง่ของความเป็นจริงแล้ว คนที่ก้าวมาถึงจุดสูงสุด ทุกด้านย่อมมีจำนวนน้อยเสมอ ไม่ว่าในด้านสาขาอาชีพใดก็ตาม แต่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา ก็คงอยู่ที่การบอกกล่าวชี้แจง แสดงสิ่งที่ “เป็นประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูล และอำนวยความสะดวกให้แก่โลก” ส่วนชาวโลกที่ได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักที่พระพุทธศาสนาแสดงไว้ จะได้รับประโยชน์อันมีลักษณะเกื้อกูล และอำนวยความสะดวกให้แก่คนได้ในระดับใด เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน แต่พระพุทธศาสนา

แสดงเหตุ และยืนยันผล ถ้าคนทำเหตุให้สมบูรณ์ได้ในระดับใด เขาจะได้รับสิ่งที่เป็นการเกื้อกูล และความสุขแก่ตนในระดับนั้น เพราะเหตุกับผลจะไม่ขัดแย้งกัน ไม่ว่าจะเป็ดยุคโคสมีย์ใดก็ตาม เพื่อให้คนสามารถได้รับผลดีคือความสุขดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงทรงสรุปคำสอนไว้ตอนสุดท้ายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้ทราบไว้สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ตนและประโยชน์บุคคลอื่น ให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ศาสนิกในพระพุทธศาสนาควรไม่ประมาทในเรื่องอะไรบ้าง ?

ไม่ควรประมาทในวัย ในชีวิต ในความไม่มีโรค
 ไม่ควรประมาทในการละกายทุจริต วจีทุจริต
 มโนทุจริต หันมาประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโน
 สุจริต และไม่ประมาทในการที่จะละความเห็นผิดมา
 ทำความเห็นของตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
 ไม่ประมาทในการระวังใจของตน ไม่ให้กำหนัด
 ชักเถือง ถุ่มหลง มัวเมาในอารมณ์มากเกินไป ขอ

เพียงไม่ประมาทให้ได้ในระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น
ชีวิตของคนนั้นจะมีค่าขึ้นโดยลำดับเพราะว่า

ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย
แต่
ความไม่ประมาทเป็นทางแห่ง
ความไม่ตาย

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์
๔๔๖/๓๐-๓๑ ถนนราษฎร์บูรณะ กรุงเทพฯ ๑๐๑๔๐ โทร. ๔๖๘-๒๔๓๗
นายเวียงชัย สันทัดนพันธ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ละชั่ว

ประพฤติดี

ทำจิตให้ผ่องใส

